

Fremtidens natur

i Kerteminde Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening er Danmarks største grønne forening. Den er stiftet i 1911 og har i dag 98 afdelinger, der dækker én eller flere af landets kommuner.

Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø.

Vi arbejder for befolkningens

muligheder for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, miljøbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning.

Foreningen har 135.000 medlemmer, hvoraf to tusinde er aktive og bruger en del af deres fritid på at arbejde for foreningens formål.

Vi arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Brede miljøemner er også

inden for arbejdsområdet ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nordsøen.

I arbejdet med den danske natur søger Danmarks Naturfredningsforening at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standses. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsmetoder, der har afgørende indflydelse på naturens vilkår.

Kertinge Nor er et elsket farvand til småjoller. Her ses en jolle ved Skålholm.

Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!

Redaktion:
Danmarks Naturfredningsforening
i Kerteminde Kommune
kerteminde@dn.dk
www.dn.dk/kerteminde
Redaktionen afsluttet: marts 2009

Lay-out og trykning:
Westring + Welling A/S

Udgiver:
Danmarks Naturfredningsforening,
tlf. 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

ISBN NR. 978-87-87030-06-9

Alle fotografier

Kurt Due Johansen, bortset fra for-siden. Foto øverst til venstre, øverst til højre og nederst til højre: Solveig Munk. Nederst til venstre: Tonny Jack Nielsen.

Lokale foreninger

Danmarks Naturfredningsforening
– Kerteminde: www.dn.dk

Natur og Ungdom: www.nogu.dk

Dansk Ornitologisk Forening,
Fynsafdelingen: www.doffyn.dk

Dansk Botanisk Forening,
Fyn: www.botaniskforening.dk

Entomologisk Selskab for Fyn:
www.fynskeinsekter.dk/frontpage.php

Dansk Pattedyrforening:
www.pattedyrforening.dk

Dansk Geologisk Forening: www.zdgf.dk

Kildefortegnelse

Moser i Fyns Amt - Kerteminde, Munkebo, Langeskov og Ullerslev Kommuner. Fyns Amt 1996

Naturkvalitet i overdrev i Fyns Amt, før og efter 1980. Fyns Amt 2005.

Naturkvalitet i strandenge i Fyns Amt, før og efter 1980. Fyns Amt 1999.

Naturkvalitet i moser i Fyns Amt, før og efter 1980. Fyns Amt 2002.

Stævningssskove på Fyn. Fyns Amt 1990.

Fuglelokaliteterne i Fyns Amt.
Dansk Ornitologisk Forening 1997.

Entomologiske lokaliteter i Fyns Amt.
EntoConsult 1998.

Hindsholm, naturhistoriske undersøgelser 1977-1994.
Mogens Ribo Petersen og Lars Hansen
– Natur og Ungdom 1995.

© Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening · Tlf. 39 17 40 00 · dn@dn.dk · www.dn.dk
Støttet med tilskud fra tips- og lottomidler til friluftslivet.

Vadefladerne – først og fremmest i Odense Fjord er særdeles rige fuglelokaliteter. Her raster i titusindvis af fugle, bl. a. nordiske vadefugle som stor regnspove.

Indledning

Kerteminde har haft en lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening siden 1930. Dens første formand her var ingen ringere end byens berømte søn, JOHANNES LARSEN!

Han var formand i over 30 år og med til at skabe opmærksomhed om og bevaring af omegnens smukke natur.

I 1962 blev han afløst af fung. politimester H.V.M. Oppe- mand som formand i Kerteminde som igen blev efterfulgt af en række andre formænd.

Mens Kertemindeafdelingen af DN har været tidligt og kontinuerligt på banen, er Munkebo og Langeskov først kommet til efter 1962. Munkebo afdelingen eksisterede desværre ikke ret længe, mens Langeskov havde en aktiv afdeling i mange år under bl. a. formænd som Holger Gelting og John Jensen.

Som følge af kommunalreformen sluttede Kerteminde sig sammen med Langeskov i 2005, og vores lokalbestyrelse i den nye Kerteminde kommune omfatter nu også Munkebo igen.

Vores afdelingsbestyrelse består i dag af 6 mennesker med forskellig baggrund og alder, der fra hver sin indfaldsvinkel arbejder sammen for en sund og bæredygtig natur i hele Kerteminde Kommune.

Vores målsætning er, at være i dialog med de offentlige myndigheder og at rådgive og samarbejde med erhvervslivet og landbruget for at sikre vores natur og miljø de bedste vilkår, således, at der også vil være sund, mangfoldig natur og rent drikkevand i vores kommune også for de fremtidige generationer.

I den foreliggende brochure ønsker vi at gøre opmærksom på de mest værdifulde og sårbare naturområder og plante og dyrearter i vores kommune. Her har vi ikke

kun til formål at informere om deres situation, men kommer med nogle konkrete forslag og tiltag der vil hjælpe til at bevare, genoprette og stabilisere den.

Udover denne brochure er vi til enhver tid glade for at bidrage aktivt til en bæredygtig, mangfoldig sund natur og miljø i vores kommune og vil gerne samarbejde med alle for at opnå de bedst mulige løsninger på naturens vegne.

Med venlig hilsen
DN Lokalbestyrelsen i Kerteminde Kommune

Tonny Jack Nielsen
Michael Diena
Mogens R. Pedersen
Holger Gelting
Sybille Diena
Lennart Sørensen

Marts 2009

Munkebo Bakkens Odense Fjord-side bør udlægges i græs og afgræsses sammen med overdrevet på Dalby Høj. Der er da store chancer for at sjældne planter fra Dalby Høj vil brede sig ud på bakken.

Indholdsfortegnelse

Første del: Naturens tilstand i Kerteminde Kommune

Landskabet:

De mange vande 6

- Smukke fjordsystemer
- Spændende, lavvandede bugter
- Åbent hav - det store Kattegat
- De salte vande er forurene
- Stadig mange strandenge
- Genskabt strandeng
- Ferske enge

De mange overdrev 9

- Overdrevene er truede
- De vigtigste overdrev

De mange moser 10

- De vigtigste moser

De mange skove 11

- Særligt skovrige områder
- Skovfattige egne og moser, der er sprunget i skov
- Generelt drives skovene så intensivt, at planter, fugle og dyr forsvinder
- Skoven på Romsø er noget særligt
- Stævningskovene

Knopsvanen yngler i lavvandede søer, bl. a. i søen ved Bogensø.

Vandløb, søer og private arealer 13

- Søer
- Vandløb
- Sommerhusområder og andre privatejede arealer

Dyrene og planterne:

Fuglene 14

- Fugletrækket
- De ynglende fugle
- Vadefuglene på vej ud af faunaen
- De rastende fugle

Padderne og krybdyrene 15

- Den sjældne strandtudse
- Krybdyr kræver åbne lokaliteter

Insekterne 15

- Vigtige insektlokaliteter

Planterne 16

- Der mangler græssende dyr
- Planter i strandengene
- Planter, der er forsvundet fra strandengene
- Planter i moserne
- Planter i de særlige ekstremrig-kær
- Planter i de særlige fattigkær
- Planter, der er forsvundet fra moserne
- Planter, der kun findes på én moselokalitet
- Planter, der er i særlig tilbagegang
- Planter på overdrevene
- Almindelige planter på overdrev
- Sjældne planter på overdrev
- Forsvundne planter fra overdrev
- Fem rødlistearter er forsvundet

Anden del: DN's plan for fremtidens natur i Kerteminde Kommune

Hvorfor ofre naturen en særlig

opmærksomhed? 20

Den største udfordring: 20

- Husdyrene og høslettet skal tilbage i landskabet

Naturen skal vende tilbage på nogle arealer.. 20

DN Kertemindes forslag til handling,

inddelt efter naturtyper: 21

Fyns Hoved set fra Jøvet. Området er et meget besøgt rekreativt område. I dag plejes området af får. Det er mere optimalt for floraen, at plejen sker ved kreaturer. Plejen bør ske i en rotation, således at der til stadighed er blomsterrige parceller som ikke græsses hvert år.

Overdrevene 21

- Der skal fortsat græsses på samme overdrev som nu
- Overdrev, der endnu ikke græsses, skal ryddes og græsses
- Følgende tilplantede eller opdyrkede overdrev genskabes

Moserne 23

- Der skal fortsat græsses i de samme moser som i dag
- Moser, der ikke græsses og som bør ryddes og afgræsses

Store Klint ved Solvognen er et af kommunens gode overdrev. Området skal plejes, f. eks. ved afgræsning.

Strandengene 25

- Der skal fortsat græsses på samme strandenge som i dag
- Her skal græsningen genoptages
- Følgende strandenge bør genskabes

De ferske enge 27

- Følgende arealer bør få naturpleje
- Følgende arealer bør genoprettes, gøres fugtige og plejes

Fuglene 28

- Genopretning af Dræby Fed
- Genskabelse af sø ved Tårup Inddæmmede Strand

Padderne 30

- Den første del af indsatsen for padderne
- Yderligere vigtige tiltag

Insekterne 30

Skovene 31

- I alle stævningskovene genoptages stævningen
- Flere skovlovsaftaler

Øvrige 33

- Forbedring af vandkvaliteten i salte områder
- Natura 2000-områderne
- Vindmøller
- Stier
- Regulering af friluftsliv
- Sommerhusområderne
- Bevarende lokalplan for Viby
- Bekæmpelse af invasive arter

De mange vande

Kertinge Nor er den inderste del af fjordsystemet Kerteminde Fjord – Kertinge Nor. Området er landskabeligt meget smukt.

Smukke fjordsystemer

Odense Fjord ligger i vest. Kerteminde andel af fjorden omfatter farvandet omkring Dræby Fed, fortsættende op om Lindøværftet, videre langs Munkebo Bakke, Svilshave, Bregnør og den store lavvandede bugt nord for Bregnør; Bregnør Bugten. Dennes inderste dele tørlægges ved de to daglige lavvande.

Fjorden afsluttes ved det 450 meter brede Gabet. Af øer ligger i fjorden den anden største i fjorden, Tornø. Ud for Munkebo Bakke ligger de to kunstige øer Esbechholme.

I Bregnørbugten er der inden for de seneste 25 år dannet tre øer, hvor de to er med vegetation.

Kertinge Nor og Kerteminde Fjord er et særdeles smukt fjordsystem.

Kertinge Nor er den inderste, lavvandede del, hvorimod Kerteminde Fjord er op til seks meter dyb. Hvor Kerteminde Fjord møder Kertinge Nor, møder "det dybe" "det lave". Derfor kaldes fjorden en tærskelfjord.

Der er to øer i fjordene, Galgeholm og Skålholm.

Spændende, lavvandede bugter

Dalbybugten er som navnet antyder en bugt, idet dette vandområde er mere åbent, uden en snæver indsejling.

Den inderste del af bugten, op til hvilken der ligger sommerhuse, er lavvandet.

Lillestrand er bugten syd for Fynshoved, et farvand på cirka 700 hektar. Tidligere var der vandgennemstrømning gennem farvandet, idet vandet løb ind i fjorden ved Fynshoved, og det kunne så løbe ud i Dalbybugten. Dette er nu fortid, idet inddæmningsarbejder har fjernet udstrømningsområdet.

Lillestrand er meget lavvandet. Her ligger en del øer, Mejlø, Bogø, Vejlø – nu forbundet til fastlandet ved en lille dæmning og Vejlø Kalv.

Fællesstrand og Pughavn er meget lavvandet. Derfor raster der tusindvis af vandfugle her, f. eks. store flokke af gennemtrækkende stor regnspove.

Sejlads med småjoller i Kerteminde Bugt. Bugten er kertemindernes kæreste badestrand og tumleplads for alle mulige fartøjer.

Oppe under Fyns Hoved ligger også flere lavvandede, spændende vandområder.

Ved det tidligere "Jægerhotellet" ligger naturhavnen Korshavn og omkranset af selve Fyns Hoved og Tornen ligger Fællesstrand og Pughavn. Der er store stenstrøninger i disse to fjorde.

Åbent hav – det store Kattegat

Foruden disse mere eller mindre lukkede bugter, nor og fjorde ligger ud for vestkysten af Hindsholm det store Kattegat, som på den anden side af halvøen Hindsholm afløses af Storebælt, som ved øen Romsø kaldes Romsø Sund.

Ud for Kerteminde kaldes farvandet Kerteminde Bugt. Kerteminde Bugtens flotte sandstrande tiltrækker hvert år tusindvis af mennesker.

De salte vande er forurenede

Alle de salte farvande er kraftigt forurenede på grund af udvaskning af næringsstoffer fra især landbruget.

Det største problem er de mere lukkede nor og fjorde som Kertinge Nor, Kerteminde Fjord, Odense Fjord og Lillestranden.

Der er dog sket store fremskridt i Kertinge Nor/Kerteminde Fjord på grund af afskæring af spildevandet.

I dette vandområde var spildevand den største forureningskilde, fordi oplandet til fjordene er lille.

Særlig Odense Fjord lider af kraftig forurening. Derfor er den naturlige undervandsvegetation stort set forsvundet. Det går hårdt ud over de planteædende vandfugle.

I Lillestrand mangler der i høj grad også undervandsvegetation på grund af stor tilledning af næringsstoffer.

Stadig mange strandenge

Der er i området stadig mange strandenge, om end mange er afvandet og opdyrket.

Ved Odense Fjord ligger de største strandenge ved udløbet af Geels Å, på Tornø, ved Boelsbro, Svilshave, Flammosegård og ved Bregnørbugten.

På halvøen Skoven ligger på den nordøstlige del nogle fine strandenge ved Stenagergård.

Ved Dalbybugten ligger nogle spændende strandenge, både bag og nord for sommerhusene. Øst for sommerhusene ligger der nogle meget fine strandenge ved området "Søen".

Fortsætter vi mod nord, ligger der en række gode strandenge ved Bogensø.

I Lillestrand findes de største strand-

enge omkring Vejlø og ved Brockdorff. Desuden er der strandeng på Mejlø og Bogø.

Dele af Tornø i Odense Fjord afgræsses og høslættes. Denne for fuglene helt centrale ø bør overgå til natur. Det vil sige, at hele øen bør afgræsses og høslættes.

Heste på strandeng ved kirken ved Kertinge. Heste er udmærkede naturplejere og er med til at holde strandengens vegetation kort.

Langs Vindinge Å ligger en række enge, som alle tidligere har været afgræsset. Det er nødvendigt at genoptage afgræsningen for at bibeholde planter og dyr tilknyttet engene. Det vil samtidig holde kæmpe-bjørneklo i skak.

På Fyns Hoved findes der små strandenge langs kysterne.

Langs Storebælts-kysten findes der kun små og smalle strandenge. En undtagelse er strandengene ved Sadelmager-mose og syd for Hverringe. På Romsø findes der et større strandengsområde i Maen.

I Kerteminde Fjord og Kertinge Nor findes der kun få strandengsområder, og disse er enten groet til som strand-rørsump eller er i anden tilgroning på grund af ophør af afgræsning.

Ved udløbet af Kauslund Å ligger lidt strandeng.

Genskabt strandeng

I 2007 blev der genskabt cirka 25 hektar strandeng lige syd for Fyns Hoved i Nordskov Enge.

Ferske enge

Engang for ikke så mange år siden var der store arealer med ferske enge. De var simpelthen nødvendige for det vigtige kreaturhold. I dag er disse enge ikke mere nødvendige, og engene er enten afvandet og opdyrket eller lider af tilgroning. De ferske enge, der eksisterer i dag er små og ligger spredt.

Først i 2000-årene er der genskabt en cirka 13 hektar stor eng ved Vindinge Å ved Rønninge i henhold til Vandmiljøplan II.

De største ferske enge ligger i dag følgende steder:

- Vestermade, øst for vejen
- Bag Dalby Bugten
- Syd for Brockdorff
- Ved Hverringe
- Øst for Rynkeby
- * Øst for Birkende
- * Ved Urup Dam
- * Ved Hakkehøve
- * Ved Rønninge

For et par år siden blev der genskabt cirka 13 hektar enge ved Vindinge Å ved Rønninge Søgård. Engene plejes ved slåning. Sådanne vandløbsnære våde enge er fremragende til at uskadeliggøre kvælstof, som er en trussel mod vandmiljøet. Derfor bør flere enge genskabes.

De mange overdrev

Noget, der stadig er særegent er de mange overdrev i Kerteminde Kommune.

På grund af det særligt varme og sollyse klima på Hindsholm, er her udviklet mange spændende overdrev med et sjældent planteliv.

Særligt mange overdrev blev udvik-

let på de mange bakker, der tidligere i høj grad blev brugt som græsningsarealer.

Overdrevene udviklede sig med denne form for "naturpleje" til nogle af de vigtigste plantelokaliteter i kommunen.

Overdrevene er truede

I dag er overdrevene i Kerteminde Kommune i høj grad truet. Det skyldes den manglende brug af dem i kombination med, at de skulle "nytiggøres". Overdrevene blev opdyrket, fordi der ikke længere var brug for vegetationen til husdyrene. Eller de blev tilplantet. Eller også de fik simpelthen lov til at gro til.

De vigtigste overdrev

De vigtigste overdrev i dag er:

- Bogø
- Mejlø
- Vejøl
- Jøvet
- Myrbjerg
- Lilleklint ved Solvognen
- Uglebjerg
- Søbjerg
- Bjerget ved Taulund
- Mosegårds Skrænt ved Dalby
- Bogensø, skrænter ved
- Vejøl Kalv
- Dalby Høj
- Overdrev på halvøen Skoven
- Kalvehaverne ved Kertinge Mark

Bogø i Lillestrand rummer betragtelige arealer med overdrev. Øen plejes bedst med kreaturer, i stedet for som nu, med får.

Myrbjerg er et af kommunens mange overdrev. Den rige flora på Myrbjerg er alvorligt truet fordi området groer til / tilplantes. Det er vigtigt at foretage naturpleje i området.

De mange moser

I Kerteminde Kommune er der registreret 135 moser dækkende 240,7 hektar. De er fordelt med 105 i den "gamle" Kerteminde Kommune, 6 i Munkebo og 24 i Langeskov kommune.

Moserne ligger spredt rundt i landskabet, ofte små.

De vigtigste moser

- To moser, på begge sider af Nonnebo
- Urup Dam
- Nord og syd for Birkende
- Ved Kauslunde Å
- Nord for Måle
- Enghave sydøst
- Salby Tørvehave syd
- Brabæk Mose Øst
- Urup Dam Nord
- Moser nordøst og øst for Birkende
- Urup Dam Syd
- Vejrup Mose sydvest for Nonnebo
- Moser på Bogø
- Bjernelung
- Tavlund Moser
- Hvileholm Mose
- Mosen ved Kauslunde Å
- Mosen nord for Dalby
- Gammellung syd for Langeskov
- Mosen sydøst for Flægkærgård
- Mosen nord for Gammel-Langeskov
- Lavindsgårdmosen
- Mosen sydvest for Bremerskov
- Moser på Dalby Høj

Lavindsgård Mose tæt på Langeskov var tidligere afgræsset i langt højere grad end i dag. Mosen bør indhegnes i sin helhed sammen med en bræmme i dag dyrket mark. Genoptagelse af afgræsningen vil gavne især planter og padder.

De fleste af vore skove er inderligt uinteressante, fordi de drives så intensivt, bl. a. med klippegrønt. En ekstensivering af driften i kommunens skove er meget påkrævet.

De mange skove

Særligt skovrige områder

Særligt mange skove er der ved de mange herregårde i kommunen. Skovene klumper sig herved sammen i nogle særligt skovrige områder:

- Holev til Kertinge Nor
- Vejruplund til Geelskov
- Området syd for Rønninge
- Området ved Lundsgård
- Hverringesområdet
- Scheelenborg til Lillestrand
- Brockdorff og nordpå

Skovfattede egne og moser, der er sprunget i skov

Nogle egne er skovfattede, for eksempel egnen omkring Odense Fjord. Her blev de lave områder brugt til opdræt af kvæg på grund af de frodige marskegne.

De mange moser der tidligere var i området er nu for en dels vedkommende sprunget i skov iblandet småsøer og vandhuller, en rest fra tørvegravning. Særlig mange moser er groet til med skov i Langeskovområdet.

Generelt drives skovene så intensivt, at planter, fugle og dyr forsvinder

Skovene i området drives som sådan forstligt. Hermed menes, at der satses på monokulturer, med ofte kun én træart i de enkelte afdelinger i skoven. Skovene er generelt afvandede og hugsten sker ved at der sker renafdrift af de enkelte afdelinger. Det betyder, at alle træer fældes på én gang.

Der findes i skovene ofte et mindre antal ældre træer, men det generelle

billede er, at der IKKE efterlades et større antal ældre træer til biologisk død. Der drives heller ikke generelt plukhugst, som er en særlig naturlig skovdrift, ligesom der ikke findes hele skove eller afdelinger, som får lov til at passe sig selv.

Det har haft den konsekvens, at en lang række planter, fugle og dyr er forsvundet eller er blevet sjældne. Dette fordi de stiller særlige krav, som det moderne skovbrug ikke kan honorere med den nuværende drift.

Det er en kendsgerning, at ud af de planter og dyr der er rødlistede, er der flest fra vore skove.

Der findes dog stadig små fugtige løvskovspartier for eksempel askelunden ved Lundegård ved Martofte samt i Enghave ved Scheelenborg.

Romsø er perlen blandt kommunens skove. Hvis der blev lavet skovlovsaftaler på andre skove i kommunen - som der er blevet det på Romsø, vil naturindholdet i kommunens skove højnes meget betragteligt.

Skoven på Romsø er noget særligt

Skoven på øen Romsø udgør dog en undtagelse, idet her er mange gamle træer, ligesom skoven er meget fugtig med mange skovmoser. Fyns Statsskovdistrikt har lavet en skov-aftale med ejeren af øen.

Bortset fra Romsø er billedet dog det, at der skal langt mere natur ind i skovene, hvis biodiversiteten i Kerteminde Kommune skal bevares eller hæves.

Stævningssskovene

Der er registreret cirka 25 stævningssskove i Kerteminde Kommune. Stævningssskove dannes ved nedskæring (stævning) af løvtræer med 15-20 års intervaller. Efter stævnningen dannes nye skud.

Stævningssskov er den oprindelige driftsform som har været praktiseret i tusindvis af år i skovene i Danmark.

Romsø.

Hulrodet lærkespore findes i nogle af de gode løvskove. Skovene dyrkes generelt intensivt. Det er vigtigt for at øge indholdet af planter og dyr i skovene, at en række skove dyrkes mere ekstensivt, og at stævning genoptages i stævningssskovene.

Vandløb, søer og private arealer

Søer

Der er ikke mange større søer i Kerteminde Kommune:

De største er grusgravene ved Selbjerg og Vommese ved Rønninge Søgård.

Vandløb

De største vandløb i Kerteminde Kommune er Geels Å og Vejrup Å, som begge udmunder i Odense Fjord. Vindinge Å, derimod løber til Holckenhavn Nor.

Vandløbene er generelt udrettet og

uddybet og de våde enge omkring dem er ofte afvandet og opdyrket.

Sommerhusområder og andre privatejede arealer

Mange af de sommerhusarealer, der ligger i Kerteminde Kommune er tidligere naturarealer. Det gælder bl. a. mange arealer på Langø og på Fyns Hoved.

Der er stadig naturrester på disse sommerhusarealer. På Fyns Hoved er der blandt andet små lysåbne arealer med den sjældne gul evigheds-

blomst. Desuden er der forekomst af hugorm og snog.

På Langø var der tidligere værdifulde plantelokaliteter. Der er stadig rester heraf, bl. a. på FDF's areal ved Højbjerg, hvor der forekommer hede-lyng og dansk astragel. På Langøområdet som helhed forekommer der flere andre steder hedelyng, hugorm og snog.

Fuglene

Fugletrækket

Kerteminde Kommune er kendt for sit storslåede fugletræk om foråret, som især ses på Hindsholm.

Fugletrækket består af småfugle som bogfinke, engpiber, sanglærker, drobler med videre. Tillige ses mange rovfugle, hvoraf den talrigeste er musvåge. Desuden ses spurvehøg, rørhøg, blå kærhøg samt mindre talrigt rød glente, havørn og fiskeørn.

De ynglende fugle

Øerne i Lillestrand med Mejlø og Bogø som de vigtigste og Odense Fjords med Tornø, Esbechholme, Sorteø, Mågeø og øerne i Bregner Bugten samt Galgeholm i Kerteminde Fjord er særdeles vigtige lokaliteter for ynglende kystfugle. Her yngler flere tusinde par ederfugl. Desuden tusindvis af måger, især svartbag, sildemåge, sølvmåge og stormmåge. Der er også bestande af havterner samt få par dværghøner.

Strandengene og engene er især vigtige ynglelokaliteter for vige, rød-ben, strandskade, stor præstekrave og klyde.

Viben var engang talrig i Kerteminde Kommune. I dag er den helt afhængig af tilskud udefra for at overleve. Skal vi bevare viben i Kerteminde Kommune kræver det mere naturpleje og naturgenopretning. Udlægning af strandenge på Dræby Fed ved Odense Fjord vil gavne arten meget.

Vadefuglene på vej ud af faunaen

Alle vore ynglende vadefugle er truet. Dette fordi udviklingen går i den stik modsatte retning af, hvad vadefuglene kræver. Det er fugtige, velafgræssede strandenge/enge uden træer, hvor prædatorer kan sidde og udspejde vadefuglene.

Det har betydet, at selv den engang almindelige vige nu er helt på vej ud af vor fauna. Der indfinder sig godt nok viger om foråret og de begynder at yngle, men får ikke unger på vingerne. Uden tilskud "udefra", ville vigen i dag være forsvundet fra Kerteminde Kommune!

Skovene er især vigtige for mere almindelige småfugle. Nogle af de større skove huser dog ynglende rovfugle og skovsneppe.

De hulrugende fugle mangler i stor udstrækning i vore skove. Dette fordi skovene drives intensivt uden døde træer med mange huller. I den henseende er Romsø også speciel, med bl.a. ynglende huldue og rød-stjert.

De rastende fugle

De åbne havområder rundt om Kerteminde Kommune er vigtige rasteplasser for tusindvis af havfugle.

Især ederfugl er talrig. Ederfuglen er dog inden for de seneste 10 år generelt gået mindst 50 % tilbage som rastefugl.

Kertinge Nor og Odense Fjord er vigtige rasteplasser for blishøne. For svømmeændere og knopsvaner er især Odense Fjord meget vigtig.

Vadefugle ses især rastende i Odense Fjord, Lillestrand og Fællesstrand/Pughavn. Det gælder bl.a. tusindvis af viger, hjejler og hundredvis af stor regnspeve.

Musvågen er den talrigeste af de trækende rovfugle på Hindsholm. Desuden yngler arten i en del af kommunens skove.

Padderne og krybdyrene

I Kerteminde findes en række padder: Skrubtudse, strandtudse, butsnudet frø, spidssnudet frø, springfrø, grøn frø, lille vandsalamander og stor vandsalamander.

Følgende paddearter er sjældne: Strandtudse, spidssnudet frø, springfrø og stor vandsalamander.

Det generelle billede for padderne er, at de alle er gået voldsomt tilbage igennem de seneste år. Strandtudsens er især sjælden.

Den sjældne strandtudse

Strandtudsens var engang almindelig på store dele af Hindsholm, men er gået kraftigt tilbage. Det kræver en særlig indsats at bevare strandtudsens og få den tilbage på nogle af de lokaliteter, hvor den tidligere fandtes.

Strandtudsens findes meget fåtalligt ved Langeskov, hvor den er akut truet.

Krybdyr kræver åbne lokaliteter

Af krybdyr findes hugorm, snog og stålorm. Hugormen findes især på Fyns Hoved. Desuden er der en min-

Der skal gøres en stor, målrettet indsats for at bevare strandtudsens i Kerteminde Kommune. Arten er allerede forsvundet fra en hel del lokaliteter i kommunen. Midlet til at nå målet er gravning af vandhuller – med afgræsning omkring hullet samt renovering af eksisterende vandhuller.

dre bestand på Langø og Skoven.

Af hensyn til bevaringen af disse dyr er det vigtigt, at lokaliteterne ikke gror for meget til, men passes og plejes.

Insekter tiltrækkes af blomsterrige enge, overdrev og moser. Desuden er gammel, urørt skov vigtig for insekter. Her ses en 4-båndet blomsterbuk

Insekterne

Generelt er lysåbne, blomsterrige lokaliteter, der ikke er groet for meget til, vigtige insektlokaliteter. Skovene er dog også meget vigtige insektlokaliteter, men det skal være skove, som har et stort naturindhold med mange vådområder samt mange døde og døende træer.

Vigtige insektlokaliteter

Følgende enkeltlokaliteter er kendt som vigtige insektlokaliteter:

- Fyns Hoved
- Langø
- Hverringe Klint
- Romsø
- Grønbækskov, Lundsgaard
- Lundsgaard Klint
- Sabbesborg Klint med overdrev
- Stavreshoved
- Urup Dam

Engperlemorsfugl, som er truet i Fyns Amt, forekommer i hvert fald tidligere i flere lysåbne moser.

Vore strandenge mister deres værdi for fugle og planter, hvis de ikke afgræsses. Det er derfor væsentligt, at de vigtige strandenge ved sommerhusene ved Dalby Bugten græsses i deres helhed.

Planterne i moser, overdrev og strandenge

Planterne i moser, overdrev og på strandenge er den store taber i Kerteminde Kommunes natur. Menneskets brug af landskabet har i høj grad formet dette. Først mennesket for alvor prægede landskabet, var det skovdækket. Først fældede man skovene og anvendte de våde områder til græsning og høslæt. Også de mere magre, tørre dele – overdrevene – blev anvendt til græsning.

I løbet af tusinder af år indvandrede forskellige plantearter til landet, eller de planter, der var i de mere åbne lommer i de store skove og langs kysterne, vandrede ud på enge, moser og overdrev.

Der mangler græssende dyr

Floraen udviser på den måde en kontinuitet, som har varet mange tusinde år. I takt med at de græssende dyr ikke mere kommer ud på

enge, strandenge og overdrev, gror disse til. Da der samtidig ikke er mange refugier langs kysterne og i skoven, som holdes lysåbne af de tidligere store græssere, forsvinder store dele af floraen netop i disse år. En tusindårig gammel flora, som ikke vil kunne vende tilbage, når den først er væk.

Derfor er det af yderste vigtighed, at Kerteminde Kommune satser storstilet på naturpleje på strandenge, enge, moser og overdrev. Ellers bliver både vi og naturen fattigere. Biodiversiteten forsvinder og alt bliver ensformigt og artsfattigt. Floraen i Kerteminde Kommune er derfor den flora/fauna-gruppe, det er gået mest ud over de seneste år. Planterne er simpelthen taberne.

Planter i strandengene

En række strandengsplanter er almindelige i Kerteminde Kommune.

Det gælder f. eks. strand-asters, strand-malurt, sandkryb og harril. En række sjældnere plantearter vokser imidlertid også på strandengene i Kerteminde Kommune, f. eks. samel (Bogensø), eng-ensian (Bogensø), baltisk ensian (Romsø), lav hindebæger (Tornen), stivhåret ranunkel (Dalby Bugten), strand-nellike (Mejlø) og soløje-alant (Vejlø Kalv).

Planter, der er forsvundet fra strandengene

En række plantearter er imidlertid også forsvundet fra strandengene i Kerteminde Kommune, og nogle står desværre lige og "banker på" for at forsvinde. Forsvundet er bl.a. engklaseskærm og vild selleri.

Planter i moserne

I moserne i Kerteminde vokser en række planter, som er tilpasset afgræsning og høslæt.

Almindelige planter er f. eks. gul iris, lådden dueurt, hjortetrøst og lav ranunkel. Disse arter er tilgroningsarter eller gødsknings-tålende.

I et mindre antal moser, der tidligere blev græsset eller stadig græsses, forekommer f. eks. vinget perikon, engkarse, trævlekrone og eng-nellikerod.

Planter i de særlige ekstremrig-kær

En særlig rig mosetype er det såkaldte ekstremrig-kær, hvor jordbunden er kalkholdig. Der findes stadig enkelte af denne sjældne mosetype tilbage, men flere græsses ikke længere og er derfor særlig truet. I ekstremrig-kæret vokser

flere sjældne planter, f. eks. orkideerne sump-hullæbe og mygblomst (Urup Dam). Desuden findes der i de, desværre nu ugræssede ekstremrig-kær ved Salby og i Tavlund Moser butblomstret siv og kær-fladbælg.

Ekstremrig-kærene er truet på mange fronter. Ved Salby er der lige midt i ekstremrigkæret udgravet en andesø, ligesom der er opstillet en pavillon i mosen.

Planter i de særlige fattigkær

Ved Langeskov ligger flere moser, som fra naturens side er meget næringsfattige, de såkaldte fattigkær. Her vokser, eller rettere voksede, bl. a. tranebær (Vejrup mose). Der

vokser stadig mose-pors i Gammel-lung. Fattigkærene er særlig truede, fordi de er kraftigt tilvokset med træer og buske. Desuden trues de af næringsstof-belastning på grund af andeudsætning. Der bør gøres en særlig indsats for denne mosetype.

Engblommen var tidligere ret almindelig i Kerteminde Kommune. Arten er i dag forsvundet fra kommunen. "Planen" for Kerteminde Kommune skal sikre, at der ikke mere forsvinder flere plantearter fra kommunen.

Planter, der er forsvundet fra moserne

En lang række planter, som tidligere var almindelige i moserne i Kerteminde Kommune er nu forsvundet. Det gælder mindst 40 arter.

Langakset trådspore – femradet ulvefod – liden ulvefod – brun-fladaks – tue-kogleaks – bredbladet kæruld – liden kæruld – tue-kæruld – børste-siv – ræve-star – tue-star – tvebo star – eng-hejre – hvidgul gøgeurt – pukkellæbe – langakset trådspore – mosebølle – engblomme – tykbladet fladstjerne – kær-fnokurt – dusk-fredløs – klok-kelyng – knude-arve – alm. loppeurt – rosmarin-pil – spyd-pil – mose-pors – rosmarinlyng – liden skjaller – strandbo – krybende sumpskærm – forskelligbladet tidsel – mose-troldurt – rank viol – hvid næbfrø – rundbladet soldug – tranebær – eng-troldurt – pile-alant

Mose-troldurt er forsvundet fra Kerteminde Kommune. For at ikke flere plantearter skal forsvinde fra kommunen, skal der satses kraftigt på afgræsning af ALLE de vigtige overdrev, moser og enge.

Planter på overdrevene

Hindsholms flora og vegetation på tørre skrænter og overdrev er stadig rig på mange, mere eller mindre sjældne plantearter. Ved sin beliggenhed i det relativt tørre Storebæltssområde (årsnedbør under 500 mm) yder Hindsholm således egnede voksesteder for sydøstligt udbredte

skovsteppe-planter og andre varmeelskende arter, der har en sydlig og/eller østlig hovedudbredelse på det eurasiatiske kontinent.

Overdrevene i Kerteminde Kommune er således i særklasse, eller rettere sagt var det. Mange overdrev er nemlig ødelagt ved tilplantning (f. eks. Borret). Endnu flere trues af

tilgroning på grund af manglende drift som f. eks. afgræsning.

Et par lokaliteter græsses stadig, om end der til stadighed er problemer med at vedplanterne tager over. Det er Mejlø og Bogø. Disse to lokaliteter rummer en lang række sjældne planter.

Planter, der kun findes på en moselokalitet

Som om det ikke var nok, findes en række typiske mosearter i dag kun på én lokalitet. Derfor skal der kun tilfældigheder til, før de forsvinder. Det gælder:

Loppe-star – skede-star – mygblomst – vejbred-vandaks – eng-ensian – leverurt – søpryd – vibefedt – langakset star – vandportulak – sump-hullæbe

Planter, der er i særlig tilbagegang

Dertil kommer en lang række arter, som tidligere var almindelige, men som kun forekommer på få lokaliteter. Disse arter har haft en særlig tilbagegang. Der gælder det samme forhold som ovenfor. Græsses lokaliteterne ikke længere, vil også disse arter blive endnu sjældnere eller vil helt forsvinde, se nedenfor.

Fåblomstret kogleaks – smalbladet kæruld – blågrå siv – butblomstret siv – blågrøn star – dværg-star – hare-star – hirse-star – krognæbstar – næb-star – tråd-star – hjertegræs – alm. kamgræs – butblomstret sødgræs – kødfarvet gøgeurt – maj-gøgeurt – kær-trehage – tvebo baldrian – bukkeblad – djævelsbid – kær-fladbælg – kær-fladstjerne – lancetbladet høgeurt – vandklaseskærm – kragefod – sump-kællingetand – krybende pil – kær-ranunkel – nyserøllike – seline – stor skjaller – sump-snerre – trenervet snerre – tormentil – vandnavle – engviol – smalbladet ærenpris

Forsvundne planter fra overdrev

Mange overdrevsarter er imidlertid forsvundet fra Kerteminde Kommune – tidligere på grund af opdyrking og tilplantning. Nu sker tilbagegangen især på grund af manglende drift. Følgende planter er forsvundet fra overdrevene:

Alm. månerude – guldblomme – rank frøstjerne – smalfliget brandbæger – stivhåret borst – trekløftstenbræk – vår-potentil – aks-ærenpris

Almindelige planter på overdrev

En række overdrevsarter er almindelige. F. eks. håret høgeurt, gul snerre, vellugtende gulaks og almindelig røllike.

Sjældne planter på overdrev

Overdrevene på Hindsholm rummer imidlertid stadig en række sjældheder. Det er f. eks. hjorterod, bjergperikon, kost-nellike og trekløftalant, bare for at nævne nogle.

Fem rødlistearter er forsvundet

Mange af de tiloversblevne overdrev har mistet de mest sjældne plantearter. Jøvet har eksempelvis mistet fire ud af seks rødlistearter. Selve Fyns Hoved har mistet en af tre rødlistearter.

Hvor meget kontinuerlig drift i form af græsning betyder, er Mejlø og Bogø gode eksempler på. Disse to lokaliteter har været drevet med græsning i århundreder. De har derfor bevaret 4 ud af 5 rødlistearter.

Trekløft-alant er en af de særdeles sjældne planter der vokser på overdrevene i Kerteminde Kommune. Arten vokser bl. a. på Jøvet. Her skal vedplanter udtyndes for at gavne arten.

DN's plan for fremtidens natur i Kerteminde Kommune

DN Kerteminde mener, at vi overordnet skal passe og pleje den natur vi har i forvejen, før vi skaber ny natur. Vi mener dog, at nogle tidligere naturområder skal genoprettes.

Hvorfor ofre naturen en særlig opmærksomhed?

Der er stadig overvældende smukt i store dele af Kerteminde Kommune.

Skønheden i landskabet alene gør det dog ikke. Hvis der ingen levende organismer er i landskabet, herunder sårbare og sjældne, bliver landskabet blot en tom kulisse.

Mængder af sårbare organismer som planter, fugle og insekter står i kø for at forsvinde fra kommunen, hvis vi ikke sætter ind med først og fremmest omfattende naturpleje, dernæst naturgenopretning.

Rigtig mange arter er allerede forsvundet fra Kerteminde Kommune.

Vi kan bare nævne:

- Klokkefrø
- Langakset trådspore
- Almindelig ryle

Danmark har ratificeret Rio Konventionen. Det indebærer, at tilbagegangen i naturens mangfoldighed, herunder tilbagegangen af fugle og dyr samt planter skal stoppes i 2010. Det kaldes Countdown 2010.

Tilbagegangen i biodiversitet er som en supertanker. Når den først er i fart, tager det lang tid at stoppe den! Derfor skal der tages fat allerede **NU!**

Countdown 2010 er således i høj grad noget der kommer Kerteminde Kommune og dens borgere ved – det er ikke kun "de andre", der skal gøre en indsats for naturen.

Tilbagegangen skal også stoppes i Kerteminde Kommune!

Den største udfordring i Kerteminde Kommunes naturforvaltning: Husdyrene og høslættet skal tilbage i landskabet.

Vi kommer ikke uden om det – natur og menneskets kulturpåvirkning er to sider af samme sag. Kulturpåvirkning i form af husdyrafgræsning og høslæt har gennem tusindvis af år formet landskabet i Kerteminde Kommune og har givet rum for truede planter og dyr.

Strandengene, de ferske enge, lysåbne moser, overdrevene og de få heder vi har tilbage i Kerteminde Kommune, skal vedligeholdes.

Derfor skal husdyrene tilbage i landskabet i Kerteminde Kommune for at vedligeholde landskaberne.

Det er noget af en udfordring i en tid, hvor udviklingen går i den modsatte retning.

DN Kerteminde opfordrer Kerteminde Kommune til at nedsætte en tænketank – bl. a. med repræsentanter fra landbruget, kommunen og DN, der skal analysere, hvorledes vi får husdyrene tilbage på de mest værdifulde naturarealer.

Naturen skal vende tilbage på nogle arealer

"Hvis Kerteminde Kommune på længere sigt skal bevare/genskabe et artsrigt dyre- og planteliv tilknyttet de ferske vådområder, er det nødvendigt at foretage en naturgenopretning af et betydeligt antal moser. En sådan genopretning vil typisk bestå i en vandstandshævning, der enten kan genskabe tidligere moser eller udvide eksisterende moser. Det er samtidig vigtigt, at der iværksættes naturpleje i form af græsning, høslæt og trærydning".

Sådan lød det, da Fyns Amt i 1996 udsendte bogen "Moser i Fyns Amt, Kerteminde, Munkebo, Langeskov og Ullerslev Kommuner".

Citatet rummer essensen omkring alle naturtyper. Hvis vi skal bevare og genetablere bare noget af det plante- og dyreliv, der var engang, skal der gennemføres naturgenopretning – udover at der naturligvis skal foretages naturpleje.

Mose- og overdrevsplanter forsvinder i foruroligende hast fra Kerteminde Kommune.

Det er især med omfattende afgræsning og høslæt, at Kerteminde Kommune skal sætte ind for at redde biodiversiteten – det er bedre at redde det man har, end at skabe ny natur.

DN Kerteminde foreslår, at den største del af naturplanen for Kerteminde Kommune kommer til at handle om "at redde de stumper natur der er tilbage".

Det sker efter vores mening bedst ved omfattende naturpleje af de eksisterende lysåbne samfund samt udlægning af flere skove eller dele heraf til mere naturnær skovdrift eller til ren skovnatur samt stævning af stævningsskove. En mindre del af planen skal handle om at genskabe natur – dér, hvor der er størst behov herfor.

DN Kertemindes forslag til handling, inddelt efter naturtyper

Planterne er under ét den gruppe, der har haft størst tilbagegang, samtidig er mange af de plantearter vi stadig har, truede med udryddelse fra kommunen.

Gør vi noget for planterne, gør vi samtidig noget for både fugle, insekter og padder/krybdyr.

Det er ikke nok blot at sætte ind i Natura 2000-områderne.

Det offentlige har pligt til, at der er en god status for planter og dyr i de såkaldte Natura 2000-områder. Mange af de vigtige/vigtigste lysåbne samfund ligger imidlertid uden for Natura 2000-områderne.

Det er derfor ikke nok at fokusere på Natura 2000-områderne.

Derfor har vi anlagt en helhedsbetragtning. Uanset beliggenhed skal de vigtigste naturområder plejes.

Her følger naturtype for naturtype forslag til handling fra DN i Kerteminde Kommune.

Forslag til handling på overdrevene

Kerteminde Kommunes overdrev er så vigtige for at bevare biodiversiteten, at dette må anses for at være et kerneområde. Der prioriteres således:

Der skal fortsat græsses på samme overdrev som i dag.

På Mejlø og Bogø har der et stykke tid været et for lille græsningstryk. Desuden vokser området til med vedplanter. Det ville være en fordel, hvis afgræsningsdyrerne, som i dag er får, blev skiftet ud med kreaturer. På Fyns Hoved bør fårene konverteres til kreaturer.

Kost-nelike er "juvelen" i overdrevene ved Bjerget ved Taulund. Området er imidlertid i kraftig tilgroning, bl. a. med træer og buske. Et naturplejeprojekt er stærkt påkrævet.

Overdrev, der endnu ikke græsses, skal førstegangsyddes og derefter skal der ske naturpleje ved afgræsning.

Prioriteret rækkefølge for steder, der bør ryddes og afgræsses:

- 1 Jøvet
- 2 Bjerget ved Taulund
- 3 Overdrevet på Skoven
- 4 Myrbjerg
- 5 Bogensø, skrænter ved
- 6 Lilleklint ved Solvognen
- 7 Uglebjerg
- 8 Mosegårds Skrænt v Dalby
– en mindre del græsses.
- 9 Vejlø
- 10 Kalvehaverne ved Kertinge Mark.

Der er en fantastisk udsigt fra Jøvet ved Fyns Hoved. Samtidig er stedet en fremragende lokalitet for planter og insekter. Jøvet gror dog for meget til og skal plejes.

Borret syd for Lillestrand er et af de fine overdrev der i dag er næsten ødelagt ved tilplantning. Borret bør genskabes som et lysåbent overdrev med afgræsning.

Følgende tilplantede eller opdyrkede overdrev genskabes

- 1 Borret
- 2 Søbjerg
- 3 Munkebo Bakkes del ud mod Odense Fjord lægges i sin helhed ud i græs og afgræsses ekstensivt sammen med Dalby Høj.
- 4 Overdrevet på Skoven forbindes til den nærliggende mose med græs, hvor Danmarks eneste forekomst af krybende sumpskærm findes/fandtes.
- 5 Hele Vejlø tages ud af dyrkning og hele øen afgræsses.

Forslag til handling i moserne

Moserne i Kerteminde Kommune er ligesom overdrevene så vigtige for at bevare biodiversiteten, at de også udgør et kerneområde.

Det må understreges, at moserne ikke skal gødskes!

De første moser, der skal tages fat på, er "lokaliteter af største betydning".

Der skal fortsat græsses i samme moser som i dag

Det sker i Urup Dam og Hvileholm Mose.

Leverurt findes stadig i Kerteminde Kommune, men er særdeles sjælden. Også den er helt afhængig af naturpleje i form af afgræsning eller hæslet.

Moser, der ikke græsses og som bør ryddes og afgræsses

Følgende lokaliteter bør førstegangryddes og naturpleje i form af græsning eller høslæt igangsættes:

- 1 Ikke græssede dele af Urup Dam
- 2 Enghave sydøst
- 3 Salby Tørvehave syd
- 4 Tavlund Moser
- 5 Moser på Dalby Høj
- 6 Mosen i Broløkke Strand
- 7 Lavindsgård Moserne
- 8 Mosen ved Kauslunde Å
- 9 Mosen nord for Dalby
- 10 Mosen sydøst for Flægkærgård
- 11 Moser syd for Birkende
- 12 Mosen sydvest for Bremerskov

Maj-gøgeurt findes stadig i flere af moserne og engene i kommunen. Men også den er gået kraftigt tilbage. Medicinen er den samme – afgræsning og høslæt, hvis arten skal bevares i Kerteminde Kommune.

De meget tilgroede moser (fattiggær) Vejrup Mose, Gammellung syd for Langeskov og Bjernelung skal naturplejes. Moserne skal lysnes. Der skal udlægges en bræmme i dag dyrket mark omkring moserne. Disse bræmmer græsses sammen med selve moseranden. Moserne helårsgræs-

ses, idet dyrene da erfaringsmæssigt vil vove sig ud i de mere våde og uvejrsomme dele af moserne.

Andeudsætning skal ophøre.

Der er utallige muligheder for at genskabe vådområder i Kerteminde Kommune. Her er det oversvømmelser ved Midskov ved Odense Fjord. Sådanne oversvømmelser pumpes bort.

Forslag til handling på strandengene

Der skal fortsat græsses på samme strandenge som i dag.

Det sker her:

- 1 Fyns Hoved
- 2 Tornø
- 3 Strandengen ved Brockdorff
- 4 Bogø og Mejlø
- 5 Bogensø. Får skal konverteres til kreaturer, da fårene ikke bider området godt nok ned. HELE arealer skal græsses, hvilket IKKE sker i dag.
- 6 Strandenge ved Geels Å
- 7 Sadelmagermosen.
- 8 Strandenge på Romsø

Kun mindre dele af strandengene ved Vestermade afgræsses. Det er vigtigt, at ALLE området strandenge afgræsses. Her yngler bl. a. nogen af de sidste restpopulationer af strandtudse ved Odense Fjord.

Kanal der ikke er oprenset i Vestermade i Odense Fjord. Kanalerne bør vedvarende IKKE oprenses, fordi det giver oversvømmelser på engene, til stor glæde for ynglende og rastende vandfugle. Desuden kan en del af kvælstoffet i vandet, der kommer fra oplandet, omdannes til uskadelig frit kvælstof.

Her skal græsningen genoptages

Stederne er nævnt i prioriteret rækkefølge.

- 1 Strandenge på Søen øst for Dalbybugten
- 2 Strandenge ved Boelsbro
- 3 Strandenge ved sommerhuse nedenfor Munkebo Bakke
- 4 Vestermade – kun en mindre del græsses i dag
- 5 Strandenge v. f. Midskov på halvøen Skoven
- 6 Dalbybugtens Strandenge. Skal afgræsses i deres helhed herunder enge bag sommerhusene.
- 7 Strandenge ved Kauslunde Ås udløb
- 8 Madelund

Følgende strandenge bør genskabes

- 1 Øxnehave genskabes som strandeng/fersk eng. Samtidig udlægges Søbjerg som urørt skov.
- 2 Noret syd for Lillestrand udlægges som strandeng/fersk eng.

Forslag til handling på de ferske enge

Følgende enge bør få naturpleje

- 1 "Søen"
- 2 Urup Dam
- 3 Østlige del af Vestermade
- 4 Øst for Rynkeby
- 5 Øst for Birkende
- 6 Mellem Mølle
- 7 Rønninge
- 8 Hakkehøve

Følgende arealer bør genoprettes, gøres fugtige og plejes

Alle enge i Rønninge Made.

Langakset trådspore er nu også forsvundet fra sit sidste kendte voksested, Urup Dam. Tidligere fandtes den flere steder i kommunen. Arten er helt afhængig af afgræsning og høslæt.

Forslag til handling for fuglene

Som nævnt under planterne vil tiltag for planterne også gavne fuglene. Derudover prioriteres følgende tiltag for fuglene højt:

Genopretning af Dræby Fed

Dræby Fed er dels det oprindelige fed og dels 361 hektar, der er ind-

dæmnet fra Odense Fjord.

Ved inddæmningerne er særdeles vigtige fuglelokaliteter gået tabt. Efter inddæmningerne var området dog stadig vigtigt for fuglene som et åbent, fugtigt græslandskab.

Nu har området helt skiftet karakter. De grønne og fugtige græsenge,

som var meget fuglerige med store ynglende vadefuglebestande og op til 10.000 rastende hjejler er nu afvandet og opdyrket.

Desuden ødelægges dette tidligere store åbne rum af plantning af levende hegn. Sidst er der opført en vindmøllepark.

På Dræby Fed er der inddæmnet mere end 300 hektar fjordbund. En del af disse arealer kan reetableres til lavvandede søer og fugtige enge – til stor glæde for fuglelivet i Odense Fjordområdet.

Tårup Inddæmmede Strand er den mest oplagte lokalitet til naturgenopretning – ved "siden" af Dræby Fed. Det er vigtigt, at hele Tårup Inddæmmede Strand genskabes, og at dele IKKE udlægges til golfbane.

Der er et særdeles stort behov for naturgenopretning på Dræby Fed. De 12 møller skal efter vores mening fjernes. Der kan eventuelt opstilles 2 store møller helt mod øst. To møller, der kan producere mere end 4 gange så meget strøm end de tolv gamle tilsammen.

Herefter kan der ske en storstilet naturgenopretning på Dræby Fed. De mest ødelæggende levende hegn skal fjernes. Der skal hæves vandstand, og der skal genskabes strandenge og to større lavvandede søer.

Dette vil også være med til at mindske CO₂ udslippet!

En sådan stor naturgenopretning vil kunne genskabe noget af tidligere tiders fornemme fugleliv og spille sammen med Vigelsø og det jagtfri område omkring denne ø.

Genskabelse af sø ved Tårup Inddæmmede Strand

Tårup Inddæmmede Strand var oprindeligt en vig af Odense Fjord. Så blev den inddæmnet og henlå i mange år som våde enge. Vi kender den fra Johannes Larsens maleri "Tårbystranden".

Der kan genskabes en sø på mere end 100 hektar. Det vil kunne blive en af Fyns vigtigste fuglelokaliteter.

Et væld af lappedykkere, ænder samt sjældne fugle som rørdrum og plettet rørvagtel vil kunne vende tilbage til området.

Ved at etablere dette vådområde, vil man spare klimaet for mange tusinde tons CO₂!

"Hvad siger du til at stå midt i Kerteminde og se på fiskende fiskeørn og jagende havørn?". Begge oplevelser vil kunne blive virkelighed, hvis søen genskabes.

For et par år siden blev der genskabt 25 hektar strandenge i Nordskov Enge. Projektet er meget vellykket. Bl. a. har strandtudsen taget arealet i sin besiddelse.

Padderne

Planen for padderne handler om at vende den generelle udvikling, som går mod en fortsat tilbagegang for både almindelige og sjældne arter.

Desuden skal der gøres en indsats for strandtudsens muligheder for at overleve samt generobre noget af sit gamle terræn.

Den første del af indsatsen for padderne i Kerteminde bør være:

- 1 Afgræsning omkring så mange eksisterende vandhuller som muligt.
- 2 Gravning af nye vandhuller til strandtudse. De eksisterende strandtudsepoblationer forbindes med hinanden ved at grave et system af vandhuller.
- 3 Renovering af tilgroede vandhuller.

Yderligere vigtige tiltag

- 1 Strandtudsen ved Langeskov er akut truet af udryddelse. Der bør øjeblikkelig sættes ind med pleje af ynglevandhullet.
- 2 Stor vandsalamander kendes fra Fyns Hoved, Bogø og Ulriksholm. Vandhullerne her bør fortløbende vedligeholdes.
- 3 Der bør gøres en særlig indsats for spidssnudet frø ved Dalbybugten, hvor ynglevandhullerne ikke er så gode som de to øvrige lokaliteter.
- 4 Spidssnudet frø kendes fra Hverringe og Lundsgård. Vandhullerne bør løbende vedligeholdes.

Insekterne

Generelt vil pleje og nyetablering af så mange lysåbne samfund som muligt være en fordel for insekterne.

Det tilstræbes på de lysåbne samfund, at der altid er oplejede arealer, hvor dette ikke er i konflikt med store planteinteresser. De oplejede arealer inddeles i områder, som slås med 1/3 hvert år.

For de insekter, der er knyttet til skov, vil en ekstensivering af skovdriften samt udlægning af skove eller dele heraf til urørt skov, gavne disse.

Det foreslås, at der arbejdes for ekstensivering af skovdriften som foreslået under "forslag til handling i skovene".

Skovene

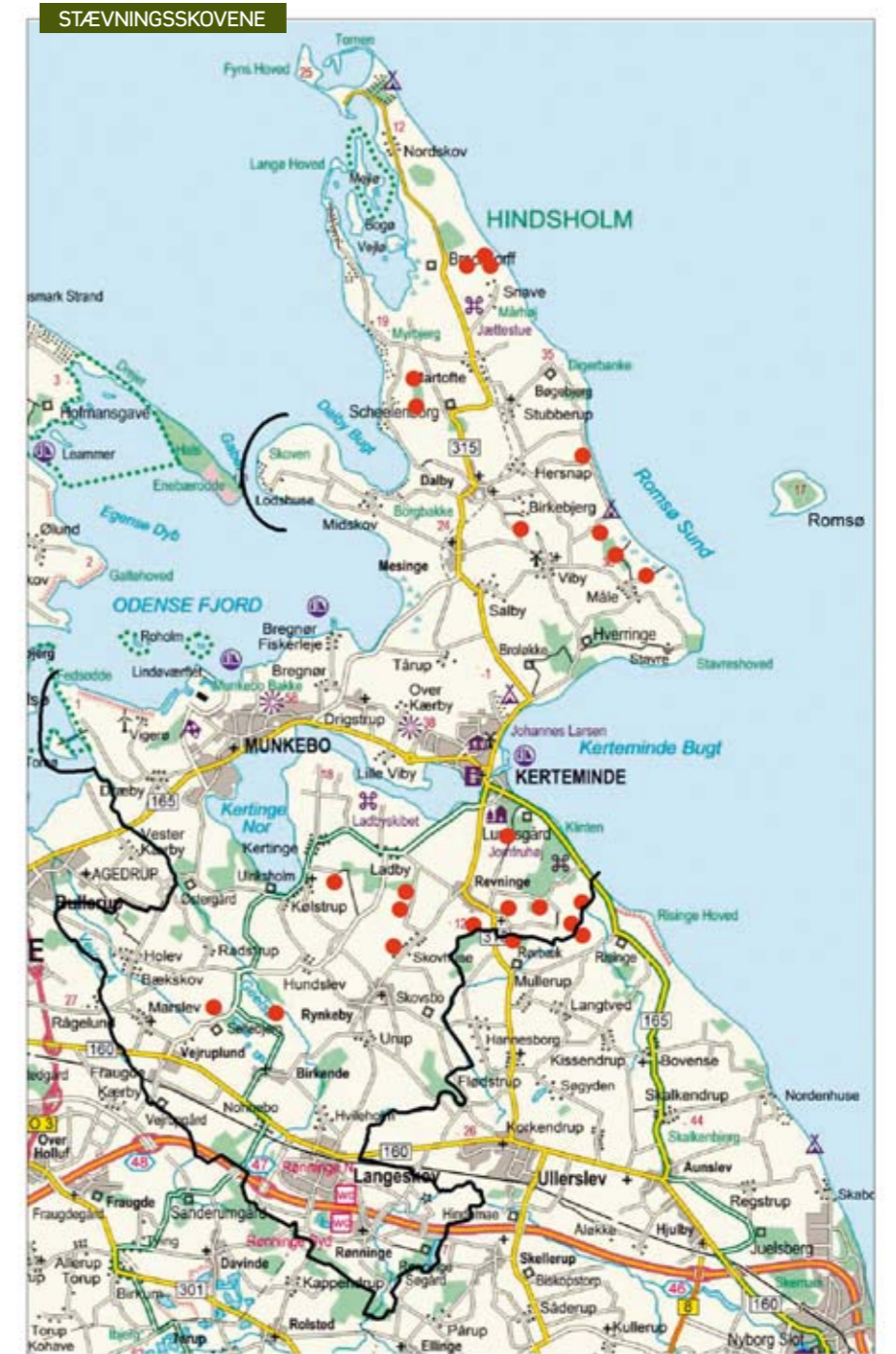
Skovene er den naturtype der generelt indeholder flest rødlistede arter. Vi foreslår følgende indsats for at højne kvaliteten i skovene i Kerteminde Kommune:

I alle stævningssskove genoptages stævningen

Det er følgende steder:

- 1 Tre lokaliteter øst for Brockdorff = lille skov øst for Pilekærgård og to områder nord for Snave Høj
- 2 To områder i Bogensø Skov
- 3 Lokalitet nær Bjørnens Krat
- 4 Lokalitet sydøst for Dalby
- 5 Tre lokaliteter i og nær Kalvehave ved Måle
- 6 Lille skov syd for Tværbæk Lund
- 7 To lokaliteter nær Kauslunde Å
- 8 Skov ved Bremerhus
- 9 Skov ved Lille Jershave
- 10 Skov øst for Revninge
- 11 Skov vest for Skovhuse
- 12 To lokaliteter nord for Tvinde
- 13 Ved Præstevænge
- 14 Skov ved Rudskov Huse
- 15 Skov ved Geelskov
- 16 Torborgskov vest for Lundsgårds Storskov

Skoven på Vejlø Kalv har sandsynligvis aldrig været fældet. Derfor rummer den træarter, som nu er sjældne, f. eks. Småbladet lind. Det er særdeles vigtigt, at skoven fortsat forbliver urørt.

Skove med et større naturindhold er en mangelvare i Kerteminde Kommune. Dødt ved i skovbunden gavner en lang række organismer såsom fugle, insekter, svampe, lav og mosser.

Flere skovlovsaftaler

Den skovlovsaftale, der er lavet for skoven på Romsø, fortsætter eller gøres endnu bedre.

For skovene generelt gælder, at der søges indgået så mange skovlovsaftaler som muligt.

Aftalerne skal udlægge urørt skov i følgende skove: Hverringe skovene, Lundsgårds skovene, Bremerskov og skoven langs Geels Å syd og sydøst for Østergård.

Aftalerne skal desuden:

- udlægge et antal træer til biologisk død pr. hektar.
- få vandet tilbage i skovene.
- søge skove drevet med plukhugst.
- genskabe elle-sumpe.

Øvrige

Forbedring af vandkvaliteten i salte vådområder

At få god økologisk vandkvalitet tilbage i vore salte vådområder, især i fjorde og nor, er et krav i Vandrammedirektivet. Det kan bl. a. nås ved at:

- genskabe vådområder omkring alle vandløb.
- genskabe filterfunktion i form af vådområder, fx Tårup Inddæmmede Strand og Dræby Fed.
- genslynge de udrettede naturlige vandløb og lægge våde enge ud omkring dem. Det gælder f. eks. Vindinge Å, Vejrup Å og Geels Å.
- lave en undersøgelse, der skal belyse, hvilke vådområder, der kan genskabes for at fjerne kvælstof.

Natura 2000-områderne

Mange af de tiltag, DN Kerteminde har foreslået i denne handlingsplan ligger inden for Natura 2000-områderne.

Rent udstrækningsmæssigt bør det undersøges, hvorvidt der skal ske revision af de udpegede områder.

For Odense Fjord er det helt oplagt, at hele fjorden og de vigtigste tilstø-

dende områder skal med som Natura 2000-område.

I dag er den østlige del af Odense Fjord ikke udpeget som Natura 2000-område, selv om den lever op til udpegningskriterierne.

Forslag om vindmøller

Vindmøllerne på Dræby Fed bør udskiftes. DN mener, at der ikke skal opstilles andre møller til erstatning. Eventuelt kan de 12 nuværende møller erstattes af to større møller, som placeres længst mod sydøst, uden for naturgenopretningsområdet.

I stedet for møllerne genskabes de lave arealer under kote nul som lavvandede søer og strandenge.

Forslag til stier

Vi ser gerne flere stier i Kerteminde Kommune. Det er imidlertid vigtigt at pointere, at stier skal respektere vigtige fuglelokaliteter. F. eks. er det vigtigt at trække stierne væk fra kysten ved Odense Fjord og enkelte steder ved Kertinge Nor/Kerteminde Fjord. Vi foreslår stier følgende

steder:

- 1 Omkring Kertinge Nor/Kerteminde Fjord
- 2 Omkring Odense Fjord
- 3 Omkring Langeskov

Forslag om regulering af friluftsliv

Enkelte former for friluftsliv er meget forstyrrende for andre mennesker og fugle.

Kite-surfing

Kite-surfing er en forholdsvis ny fritidsforøjelse. Udøverne lader et surfbrædt trække af en faldskærm højt oppe i luften. Det foregår bl. a. i Odense Fjord ud for Vestermade og ved Fyns Hoved. Kite-surfing forstyrrer de ynglende vadefugle og rastende fugle ved Tornen ved Fyns Hoved. I bugten ved Bregør Bugten forstyrres store flokke af ederfugle.

Vi mener, at denne forstyrrende aktivitet skal væk fra de lavvandede farvande med tusindvis af fugle og henvises til lidt dybere, mere fuglefattige områder.

Kite-surfing er en relativ ny aktivitet. Den forstyrrer store fugleflokke der raster i fjordene, f. eks. i Bregør Bugten, samt ynglefuglene, f. eks. på Tornen ved Fyns Hoved. Denne aktivitet skal væk fra de lavvandede farvande og henvises til mere fugletomme lokaliteter.

Strandjagt

De meget lavvandede, fantastisk fuglerige arealer i tilknytning til Seden Strand og Lumby Middelgrund egner sig ikke til jagt, fordi der sker store forstyrrelser i forbindelse med jagten, således at fuglene bortjages.

Vi foreslår i første omgang, at det jagtfri område i Seden Strand udvides til også at omfatte de arealer, som ligger i Kerteminde Kommune, og

som ikke er jagtfrie i dag. Det vil sige, at området omkring den sydøstlige del af Tornø inddrages som jagtfrit.

Ekstensivering af sejladsen øst om Vigelsø

Sejlads øst om Vigelsø er særligt forstyrrende, idet der i dette meget snævre farvand raster i tusindvis af svaner, svømmeænder og ederfugle. Når her sejles, skræmmes fuglene

op. Sejlads øst for Vigelsø skal i videst mulig omfang undgås og skal ske med meget lav hastighed.

Forslag for sommerhusområderne

Sommerhusområderne i kommunen er i høj grad anlagt på tidligere naturområder. Der er stadig rester af natur, som bør bevares i disse sommerhus-områder.

På Langø ligger der ved Højbjerg et meget værdifuldt område bevokset med hedelyng samt andre spændende planter. Området skal friholdes for opvækst af vedplanter.

Fyns Hoved

Forekomsten af gul evighedsblomst, som er en af de største på Fyn, skal sikres.

Langøområdet

Der laves en naturplan for området, der sikrer lysåbne områder i de tilplantede områder, således at forekomsten af bl. a. hedelyng og andre spændende plantearter samt forekomsten af snog og hugorm kan bevares.

Oplysningskampagne

Der laves en oplysningskampagne for begge sommerhusområder, der belyser værdierne og hvordan de kan bevares.

Forslag om bevarende lokalplan for Viby

Natur og kultur er én side af samme

sag. Man bør betragte bebyggelse og landskab som et hele. Derfor er det også vigtigt at bevare det bedste af det bedste, når det gælder bebyggelserne.

Landsbyen Viby er en af Danmarks bedst bevarede landsbyer. Nogle huse er fredet, men landsbyen som et hele er det ikke.

DN Kerteminde mener, at der bør laves en bevarende lokalplan for Viby.

Forslag om bekæmpelse af invasive plantearter

De såkaldte invasive plantearter udgør en erkendt risiko for den vilde flora og fauna. Der må derfor en målrettet indsats til i Kerteminde Kommune for at minimere problemet. Vi støtter derfor den målrettede indsats, som Kerteminde Kommune har iværksat for at minimere problemet

Kæmpe bjørneklo

Der laves i første omgang en oversigt over, hvor der vokser kæmpe bjørneklo. Herefter skal arten udryddes. Det diskuteres i Det Grønne Råd, hvorledes dette skal foregå.

Rosa rugosa

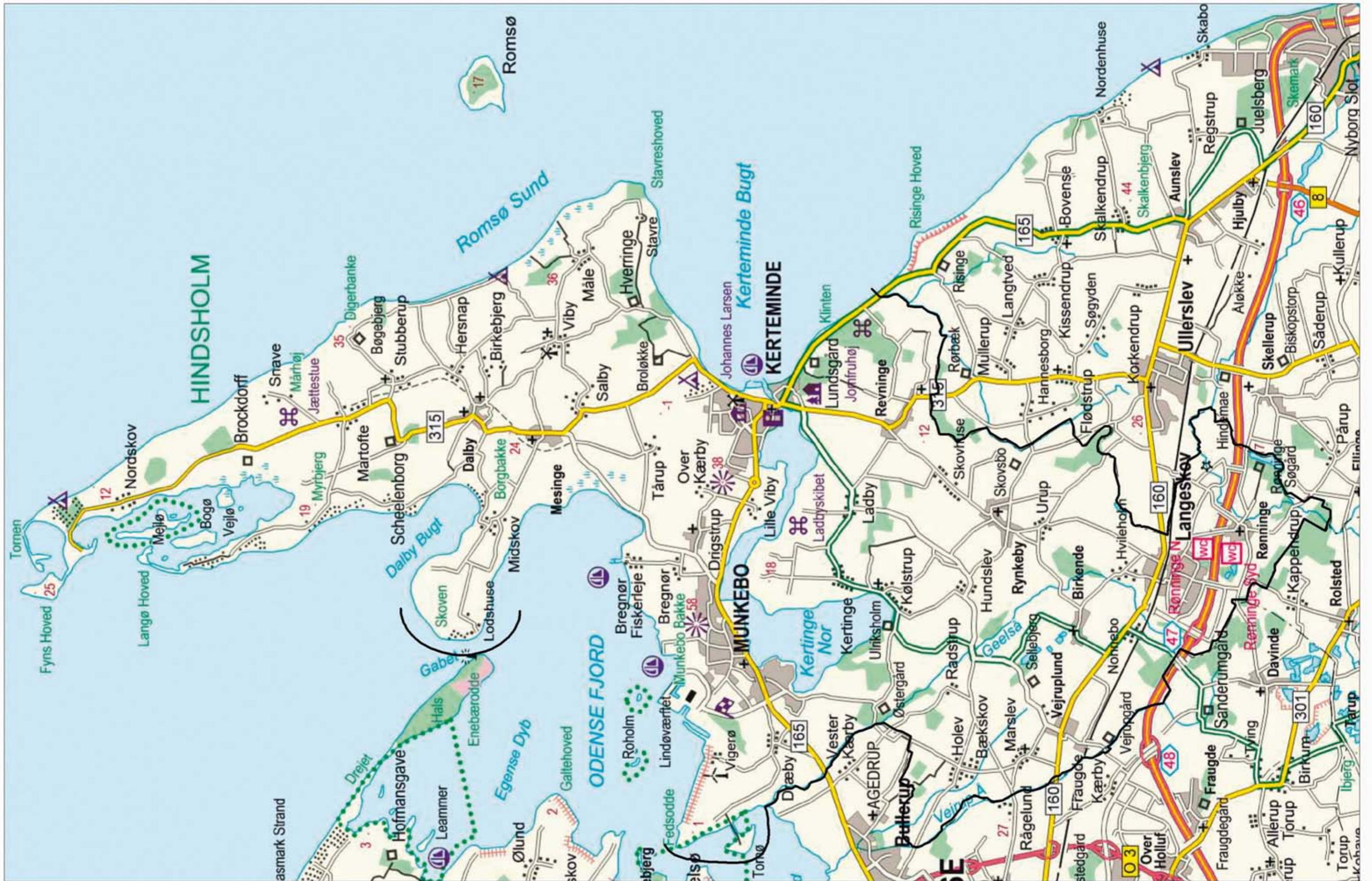
Arten skal fjernes fra de kystnære sand-og stenstrande samt overdrev. Som under kæmpe bjørneklo diskuteres det i Det Grønne Råd, hvorledes arten kan begrænses i udbredelse.

Japansk pileurt

Japansk Pileurt breder sig kraftigt, f. eks. på Kerteminde Sydstrand. Planterne skal fjernes.

Kæmpe-bjørneklo truer mange plante-samfund, bl. a. rigkærerne ved Bogensø. Der må gøres en betragtelig indsats for at få fjernet arten fra Kerteminde Kommune.

For et par år siden blev der genskabt 25 hektar strandenge i Nordskov Enge. Projektet er meget vellykket. Bl. a. har strandtudsen taget arealet i sin besiddelse.

